

Volume 6/3 September 2018

p. 331 / 346

AN ASSESSMENT ON ADAPTATION

**PROBLEMS FACED BY STUDENTS STUDYING
IN TURKEY WITH THE SCHOLARSHIP GIVEN
BY PRESIDENCY FOR TURKS ABROAD AND
RELATED COMMUNITIES**

**Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)
Bursları Kapsamında Türkiye’de Öğrenim Gören Öğrencilerin
Yaşadıkları Uyum Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme¹**

Mehmet ER²

Hatice SAAT³

Aliye USLU ÜSTTEN⁴

Abstract

International students make significant contributions to economic and sociocultural areas in developed and developing countries around the world. Therefore, many institutions and organizations including Presidency for Turks Abroad and Related Communities support foreign students studying in Turkey. According to the data of Presidency for Turks Abroad and Related Communities over four thousand at undergraduate, graduate and doctoral level scholarships were provided in 2016-2017 to improve mutual relations between Turkey and other countries and to contribute to the global knowledge wealth. Students coming to Turkey in order to experience different cultures and existence as well as learning Turkish as part of Presidency for Turks Abroad and Related Communities scholarships, are faced with certain difficulties. Presidency for Turks Abroad and Related Communities and other related institutions prepare various adaptation programs and orientation trainings in order to solve the cultural, economic and communication problems arising from language deficiency that these students may encounter. Cultural ties between Turkey and foreign students' countries, positive relationships among these countries has a positive effect on the process of undergraduate and graduate students' adaptation to social life. However, in spite of all these

¹ Bu makale, 9-11 Nisan 2018 tarihinde İstanbul’da düzenlenen 1. Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar (ICES - 2018) adlı kongrede sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir.

² Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi TÖMER, mhmter@hotmail.com

³ Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi TÖMER, haticesaat@gmail.com

⁴ Doç. Dr., Gazi Üniversitesi TÖMER, aliyeuslu@yahoo.com

studies, students may experience negativities such as xenophobia and social exclusion. In this study, problems faced by foreign students coming to Turkey within the scope of Presidency for Turks Abroad and Related Communities scholarships are determined. For this purpose, a sample of 100 students studying with the Presidency for Turks Abroad and Related Communities scholarship at the Gazi University Turkish Learning, Research and Application Center was taken. Students' motive to prefer to Turkey, socio-cultural, economic and academic problems were tried to determine with survey method. In general, students have been experiencing difficulties based on language and culture in dormitory life, living problems in health, and suffering loneliness. The data obtained according to the results of the research are examined and solutions for these problems are presented.

Key Words: Teaching Turkish to Foreigners, foreign students, adaptation problem

Öz

Uluslararası öğrenciler, dünya genelinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyokültürel alanlarda önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu nedenle başta Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı olmak üzere Türkiye'de birçok kurum ve kuruluş, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de eğitim görmelerine destek olmaktadır. 2016 yılı verilerine göre Türkiye ve diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkileri geliştirmek ve küresel bilgi zenginliğine katkıda bulunmak amacıyla Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından 2016-2017 akademik döneminde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde 4 binin üzerinde öğrenciye burs imkânı sağlanmıştır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bursları kapsamında Türkçe öğrenmek ve dil becerilerinin yanı sıra farklı kültür ve yaşayış biçimini tecrübe etmek amacıyla Türkiye'ye gelen öğrenciler birtakım zorluklarla karşılaşmaktadır. YTB ve diğer ilgili kurumlar; bu öğrencilerin karşılaşılabilecekleri kültürel ve ekonomik sorunları, dil yetersizliğinden kaynaklanan iletişim problemlerini çözmek amacıyla çeşitli adaptasyon programları, oryantasyon eğitimleri hazırlamaktadır. Birçok yabancı uyruklu öğrencinin kendi ülkeleri ve Türkiye arasında var olan kültürel bağ, ülkeler arası olumlu ilişkiler, lisans ve lisansüstü eğitim görmek amacıyla Türkiye'ye gelen öğrencilerin üniversite hayatına ve sosyal hayata uyum sağlama sürecinde olumlu etkiye sahiptir. Ancak tüm bu çalışmalara rağmen öğrenciler yabancı korkusu (zenofobi), sosyal dışlanma gibi olumsuzluklar yaşayabilmektedirler. Bu çalışmada Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bursları kapsamında Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları uyum sorunları tespit edilmiştir. Bu amaçla Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim, Araştırma ve Uygulama Merkezinde YTB bursu ile okuyan 100 öğrenci örneklem alınmıştır. Anket yöntemi kullanılan çalışmada öğrencilerin Türkiye'yi tercih nedenleri, sosyokültürel, ekonomik ve akademik sorunları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin genel olarak yurt yaşamında, dil ve kültürel kaynaklı sorunlar yaşadıkları, sağlık alanında sıkıntılarının olduğu ve yalnızlık çektikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre elde edilen veriler incelenmiş ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar Türkçe Öğretimi, yabancı uyruklu öğrenci, uyum sorunu

Giriş

Ekonomik ve sosyal küreselleşmenin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle eğitim de uluslararası bir hâl almıştır. Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) verilerine göre dünya çapında yükseköğretim programlarına katılan yabancı öğrenci sayısı 1970'lerin sonlarında 800 bin iken 2015 yılında ciddi bir yükselişle 4,6 milyona ulaşmıştır. 2015 yılında, OECD bölgesinde eğitim amaçlı seyahat eden 3,3 milyon öğrenci olduğu belirlenmiştir (OECD, 2017).

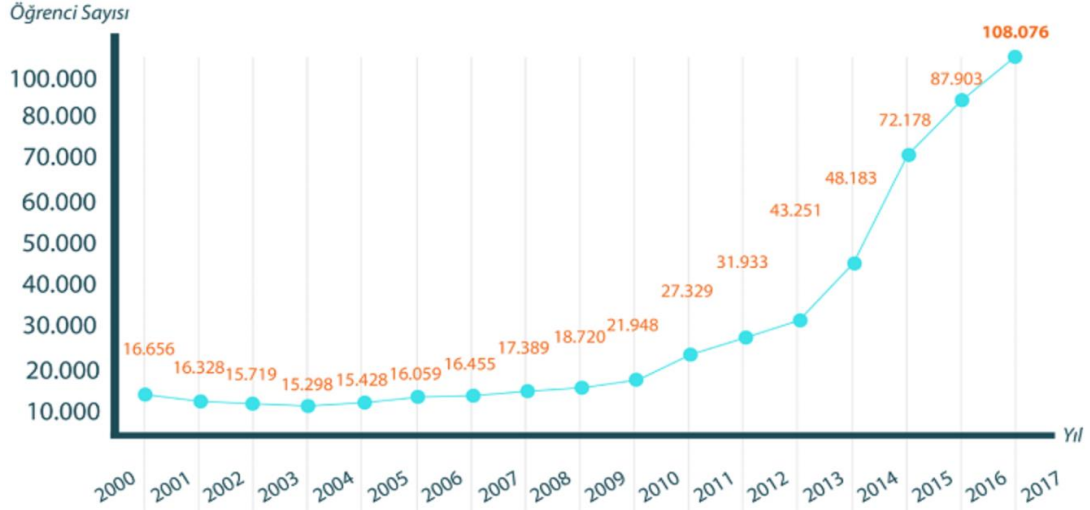
Education Indicators in Focus (EDIF, 2013, s. 3), verilerine göre dünya genelinde eğitim gören uluslararası öğrenci sayısı 2000 ve 2011 yılları arasında iki katına çıkmıştır. Günümüzde 4,5 milyon öğrenci yükseköğretim için farklı ülkelere gitmektedir. Çin, Hindistan ve Kore en fazla dışarıya öğrenci gönderen ülkelerdir. Eğitim amaçlı göç veren ülkelerin %53'ü Asya ülkeleridir. Eğitim amaçlı tercih edilen ülkelerin başında ise sırasıyla Amerika, İngiltere, Almanya ve Fransa gelmektedir (EDIF, 2013, s. 3).

Yurtdışı Türkler ve akraba Topluluklar Başkanlığının (YTB) resmî internet sitesindeki rakamlara göre, son 10 yılda yükseköğretim kurumlarımızda öğrenim gören uluslararası öğrenci sayısında yüzde 75 oranında bir artış gözlenmekte ve güncel rakamlara göre 25

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Bursları Kapsamında Türkiye’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme

333

bini burslu olmak üzere yaklaşık 110 bin uluslararası öğrenci ülkemizdeki farklı üniversitelerde eğitim faaliyetlerine devam etmektedirler (Tablo 1).

Şekil 1. Türkiye Yükseköğretimindeki Uluslararası Öğrenci Sayıları

(Kaynak: <http://istatistik.yok.gov.tr>, <http://osym.gov.tr>, Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi, YÖK, 2017).

Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin büyük bir kısmı, komşu ülkelerden veya Türkiye ile tarihi ve kültürel bağları bulunan ülkelerden gelmektedir. Türkiye’ye Çin, Hindistan, Kore, Almanya, Fransa ve Rusya gibi dünya genelinde farklı ülkelere öğrenci gönderen ülkelere ziyade yakın coğrafyadaki ülkelere öğrenci gelmesi, Türkiye’nin uluslararası öğrenci profilinin diğer gelişmiş ülkelere farklı olduğunu ortaya koymaktadır (Özoğlu, Gur ve Coşkun, 2012, s. XXVIII).

1992 yılında Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle başlayıp sonrasında genişleyen Büyük Öğrenci Projesi burs programını 2012 yılında Türkiye Bursları izlemiştir. Bunların dışında Türkiye’de okumak isteyen yabancı öğrencilerin faydalanabilecekleri özel burs imkânları da bulunmaktadır. Söz konusu projelerle genç beyinlere eğitim olanağı sağlamak, Türkiye’nin tanıtımına katkıda bulunmak ve ülkelerarası iletişimi canlı tutmak hedeflenmektedir. 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) yurtdışındaki Türk vatandaşlarına ve Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilere yönelik faaliyetlerde bulunup bu topluluklarla ilgili projeler yürütmektedir. 2014 yılında YÖK ve YTB arasında başlayan işbirliği ile kurulan “Türkiye Bursluları Koordinasyon Ofisleri” ile öğrencilerin eğitim faaliyetlerinin yanı sıra rehberlik çalışmalarının da gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır (KB, 2014, s. 87). Türkiye Burslarının verilmeye başlandığı 2012 yılında 10 bin civarında başvuru alınırken 2017 yılında bu sayının 100 binin üzerine çıktığı görülmüştür (YTB, 2018).

Bu öğrenciler arasından 23,527 öğrenci “Türkiye Bursları” adı altında burslandırılmıştır. 2016-2017 akademik yılında YTB bursu alan öğrenci sayısı 13,873’tür. Bu sayı, toplam

uluslararası öğrenci sayısının yaklaşık % 12,84'ünü oluşturmaktadır. Türkiye Burslusu olarak Türkiye'de yükseköğretimlerine devam eden öğrencilerin akademik yıllara göre sayıları Tablo 1'de yer almaktadır (YÖK, 2017, s. 29):

Tablo 1

Yıllara göre Türkiye Bursları Öğrencisi İstatistikleri

Akademik Yıl	Öğrenci Sayısı
2012/13	5.516
2013/14	3.988
2014/15	4.511
2015/16	4.853
2016/17	4.659
Toplam	23.527

Türkiye Bursları aracılığıyla Türkiye'de okuma imkânına sahip olan öğrenciler lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerine göre artan miktarlarda burs alma şansına kavuşmakta ayrıca uçak biletleri, sağlık sigortaları ve Türkçe hazırlık programları YTB tarafından karşılanmaktadır.

Uluslararası öğrenciler, dünya genelinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyokültürel alanlarda önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu nedenle başta Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı olmak üzere Türkiye'de birçok kurum ve kuruluş, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de eğitim görmelerine destek olmaktadır.

Tespit edilen veriler, Türkiye ve diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkileri geliştirmek ve küresel bilgi zenginliğine katkıda bulunmak amacıyla lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde giderek artan sayıda öğrenciye burs imkânı sağlandığını göstermektedir.

YTB Bursları Kapsamında Türkiye'ye Gelen Öğrencilerin Uyum Süreci ve Yaşadıkları Sorunlar

Coğrafi konum, kültür ve eğitim kalitesi gibi nedenlerden dolayı Türkiye, uluslararası öğrencilerin tercih ettikleri ülkeler arasında yer almaktadır. Gazi Üniversitesi Türkçe Öğrenim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER) bünyesinde Türkçe öğrenen uluslararası öğrencilerin, özellikle YTB bursları ile gelenlerin sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu durum, uluslararası öğrencilerin barınma, beslenme, sağlık, ekonomik ve psikolojik durumları ile ilgili ihtiyaçlarının da artması anlamına gelmektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı uluslararası öğrenciler girdikleri yeni ortama alışma ve bu ortamla bütünleşme konusunda yaşam koşullarını ve başarılarını etkileyen bazı sorunlarla yüz yüze gelmektedirler. Öğrencilerin yaşadıkları sorunlar geldikleri ülkelere göre değişiklik gösterse de, Türkçe bilmemekten kaynaklanan iletişim sıkıntısı, öncelikli olarak birçok öğrencinin ortak sorunudur.

Ankara'daki beş üniversitede öğrenim gören 227 yabancı uyruklu öğrenci ile yapılan anket sonuçlarına göre öğrenciler ilk yıl barınma başta olmak üzere, toplumla kültürel etkileşim kurmada sıkıntı yaşamışlar, ekonomik, sağlık ve trafik sorunlarından etkilenmişler, yiyecek masraflarının yüksek olmasına karşılık kendilerine verilen burs miktarı yetersiz kalmıştır (Can, 1996, s. 503-512).

Bu sorunlar, 2017-2018 yılı itibarıyla devam etmektedir. Örgün öğretimde öğrenim gören 3,2 milyon öğrenciden Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlarda barınan 454,6 bin öğrencinin 10,4 bini (%2,28) uluslararası öğrencilerdir. Bu oran, uluslararası öğrencilerin sayısına kıyasla yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle YÖK, Türkiye’nin yükseköğretim öğrencilerine sağladığı barınma kapasitesini en kısa sürede 800 bine yükseltmeyi hedeflemektedir (YÖK, 2017, s. 58).

Türk Cumhuriyetleri ve akraba topluluklar vatandaşı öğrencilerin karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada, Hacettepe, ODTÜ, Atatürk ve Cumhuriyet Üniversitelerinden 210 öğrencinin, kendi ülkelerine gidiş ve dönüşlerinde bilet fiyatlarının pahalılığı veya ulaşım araçlarında yer bulamama gibi ulaşım ve burs miktarlarının yetersiz olduğuna dair sorunlar belirttiği görülmüştür (Çağlar, 1999).

Kumcağız ve diğerleri (2016), Ondokuz Mayıs Üniversitesinde eğitim gören 112 yabancı uyruklu öğrenci ile anket yapmışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin dil sorunları, sosyo-kültürel sorunlar, oryantasyon sorunları ve kişisel sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin ilk iki yıl, dili algulamakta zorlandıkları ve sorun yaşadıkları, ilerleyen sınıflarda dil gelişimine bağlı olarak dil sorununun ve sosyokültürel sorunların azaldığı sonucuna varılmıştır (2016, s. 37).

Yabancılar Türkçe öğretiminde başarıyı arttırmak ve verimliliği yükseltmek için öğrencilerin yaşadıkları sorunların net bir biçimde tespit edilip çözüm önerilerinin üretilmesi gerekmektedir. Nitekim yabancı öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları beraberinde iletişim sorunları, yalnız hissetme, kültür şoku, uyumsuzluk gibi sonuçları doğurabilmektedir. Bu sorunları çözmek için girişimlerde bulunulmaması başarısız öğrenci sayısının artmasına ve bununla doğru orantılı olarak eğitim kalitemizin sorgulanmasına da yol açacaktır. Ülkemizde eğitim gören uluslararası öğrenciler öğrenim ücretleri, yaşam masrafları ve yaptıkları seyahatler yoluyla ekonomiye, ayrıca barındırdıkları farklı özellikler dolayısıyla kültür çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle onlara en iyi şekilde eğitim vermek ve uyum sorunlarını hızlı bir şekilde aşmalarını sağlamak öncelikli hedefler arasında olmalıdır.

Araştırmanın Önemi

YTB ve diğer ilgili kurumlar; Türkçe öğrenmek ve dil becerilerinin yanı sıra farklı kültür ve yaşam biçimini tecrübe etmek amacıyla Türkiye’ye gelen öğrencilerin karşılaşılabilecekleri kültürel ve ekonomik sorunları, dil yetersizliğinden kaynaklanan iletişim problemlerini çözmek amacıyla çeşitli adaptasyon programları, oryantasyon eğitimleri hazırlamaktadır. Ancak tüm bu çalışmalara rağmen öğrenciler yabancı korkusu (zenofobi), sosyal dışlanma gibi olumsuzluklar yaşayabilmektedirler. Bu araştırmanın amacı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bursları kapsamında Türkiye’ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları uyum sorunlarının en fazla hangi alanlarda yaşandığını tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin ekonomik, kültürel, dilsel, yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar ve sağlık sorunları yaşadıkları hipotezinden hareketle aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin demografik özellikleri ile yaşadıkları sorunlar arasında ilişki var mıdır?
2. Katılımcıların ekonomik sorunları demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Katılımcıların kültürel sorunları demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Katılımcıların dili kullanma konusundaki sorunları demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Katılımcıların yaşam tarzından kaynaklanan sorunları demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Katılımcıların sağlık sorunları demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel bir araştırma olup genel tarama yöntemine uygun olarak yapılmıştır. Geçmişteki ve hâlen mevcut bir olayı var olduğu şekliyle betimlemek için tarama modeli kullanılır. (Karasar, 2003, s. 77). Araştırmanın verileri “YTB Bursları Kapsamında Türkiye’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunları” başlıklı anket kullanılarak toplanmıştır. Tarama yönteminde mevcut durumu belirlemeye ve değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamaya yönelik çalışma grubundan toplanan bilgiler değerlendirilmiştir (Büyükoztürk ve diğerleri, 2011, s. 232).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Ankara Gazi TÖMER’de 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören yabancı uyruklu yüksek öğrenim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma, Gazi TÖMER’de YTB bursu ile Türkçe öğrenen yabancı uyruklu lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Gazi TÖMER’de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenci sayısı 49 kız, 73 erkek olmak üzere toplam 122’dir. Bu araştırma için öğrenciler arasından raslantısal olarak 100 öğrenci örneklem alınmıştır. Bu öğrencilerden 51 erkek, 43 kız olmak üzere 94’ü geçerli cevaplar vermiştir.

Veri Toplama Aracı

TÖMER’de eğitim gören 94 öğrencinin yaşadığı uyum sorunu yaş, cinsiyet, ülke, bölüm ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak YTB bursu ile öğrenim gören öğrencilere uygulanmak amacıyla “YTB Bursları Kapsamında Türkiye’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunları” anketi geliştirilerek kullanılmıştır. Anketin birinci bölümünde demografik özelliklere, ikinci bölümde ise öğrencilerin yaşadıkları sosyal ve ekonomik sorunların tespitine yönelik sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler, SPSS 22 programında, ANOVA tek yönlü varyans analizinden ve iki değişken arasındaki anlamlılığı test etmek için t-test analizinden faydalanılarak değerlendirilmiştir. Soruların analizi; standart sapma, aritmetik ortalama, frekans, yüzde gibi betimsel istatistik hesaplamaları ile yapılmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler tablolar hâlinde gösterilerek sonuçlar, değişkenlere dayalı olarak yorumlanmıştır.

Tablo 2
Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Erkek	51	54,3
	Kız	43	45,7
	Toplam	94	100,0
Yaş	18-20	31	32,9
	21-25	39	41,5
	26-30	20	21,4
	31-40	4	4,2
	Toplam	94	100,0
Ülke	Orta Doğu ülkeleri	36	38,3
	Güneydoğu Asya ülkeleri	10	10,6
	Orta Asya ülkeleri	16	17,0
	Afrika ülkeleri	21	22,3
	Güney Asya ülkeleri	4	4,3
	Doğu Avrupa ülkeleri	4	4,3
	Balkan ülkeleri	1	1,1
	Avrupa ülkeleri	2	2,1
Toplam	94	100,0	
Bölüm	Fen Bilimleri	35	37,2
	Sosyal Bilimler	57	60,6
	-	2	2,1
	Toplam	94	100,0
Eğitim Düzeyi	Lisans	39	41,5
	Yüksek Lisans	40	42,6
	Doktora	15	16,0
	Toplam	94	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere katılımcıların %54,3’ü erkek, %45,7’si bayandır. En genç (18 yaş) olanların oranı %10,6 iken yaşı en yüksek (32 yaş) olanların oranı %2,1’dir. 19 ve 23 yaşında olanların oranı 14,9’dur. Katılımcıların %32,9’u 18-20 yaş arası,%41,5’i 21-25 arası, %21,4’ü 26-30 arası, %4,2’si 31-40 arasındadır. En yüksek oranda (%38,3) katılımcıların geldikleri ülkeler Ortadoğu ülkeleridir. Fen bilimleri alanında eğitim gören

öğrencilerin oranı %37,2; sosyal bilimlerde eğitim görenlerin oranı ise 60,6'dır. Katılımcıların öğrenim durumu oranları ise %41,4 lisans, %42,6 yüksek lisans ve %16 doktora'dır.

Tablo 3**YTB'li Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara Yönelik Betimsel İstatistikler**

	Evet		Hayır		Kısmen	
	f	%	f	%	f	%
Türkiye'ye gelmeden önce sizinle iletişime geçilip bilgi verildi mi?	67	71,3	27	28,7	0,0	0,0
Türkiye'ye gelmeden önce veya geldikten sonra yabancı öğrencilere yönelik bir oryantasyon (yönlendirme) programına katıldınız mı?	34	36,2	60	63,8	0,0	0,0
Yabancı bir ülkede okumak konusunda kararsızlık yaşadınız mı?	31	33,0	63	67,0	0,0	0,0
Türkiye'den aldığınız burs temel ihtiyaçlarınız için yeterli mi?	46	48,9	48	51,1	0,0	0,0
Türkiye'de bulunduğunuz süre içinde maddi sıkıntılar çektiniz mi?	46	48,9	48	51,1	0,0	0,0
Kendi ülkeniz ve Türkiye arasındaki kültürel farklılıklar sizi etkiledi mi?	61	64,9	33	35,1	0,0	0,0
Yurt, üniversite, sağlık sorunları vb. konularda problem yaşadığınız zaman size yardımcı olabilecek birisine ulaşabiliyor musunuz?	56	59,6	38	40,4	0,0	0,0
Türkiye'deki şartlar beklentilerinizi karşıladı mı?	76	80,9	15	16,0	3	3,2
Türklerle/Türk arkadaşlarınızla iletişim sorunu yaşıyor musunuz?	7	7,4	30	31,9	57	60,6
Türkiye'deki yemeklerin tadına alışmakta sıkıntı yaşadınız mı?	25	26,6	18	19,1	51	54,3
Okuduğunuz şehrin iklimi ülkenizin ikliminden farklı mı?	66	70,2	28	29,8	0,0	0,0
Türkiye'deki yaşam tarzı ülkenizinkinden farklı mı?	51	54,3	6	6,4	37	39,4
Türkiye'de sağlık hizmetlerinden yararlanmada sorun yaşadınız mı?	17	18,1	50	53,2	27	28,7
Ülkenize geri dönmeyi hiç düşündünüz mü?	18	19,1	42	44,7	34	36,2
Toplam	94	100,0	94	100,0	94	100,0

Tablo 3 incelendiğinde öğrenciler, Türkiye’ye gelmeden önce kendileriyle iletişime geçildiği, yabancı bir ülkede okumak konusunda kararsızlık yaşamadıkları, Türkiye’deki şartların beklentilerini karşıladığı, Türkiye’de sağlık hizmetlerinden yararlanmada sorun yaşamadıkları gibi olumlu cevaplar vermişlerdir. Ancak “Türkiye’ye gelmeden önce veya geldikten sonra yabancı öğrencilere yönelik bir oryantasyon (yönlendirme) programına katıldınız mı?” sorusuna “hayır” cevabı veren öğrencilerin oranı (%63,8), “evet” diyen öğrencilerin oranından (%36,2) daha yüksektir. Aldıkları bursun temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığına yönelik soruya evet (%48,9) ve hayır (%51,1) cevabı verenlerin oranı yakındır. “Kendi ülkeniz ve Türkiye arasındaki kültürel farklılıklar sizi etkiledi mi?” sorusuna ise 61 öğrenci (%64,9) evet, 33 öğrenci (%35,1) hayır cevabını vermiştir. “Türklerle/Türk arkadaşlarınızla iletişim sorunu yaşıyor musunuz?” sorusuna % 60,6 oranla 57 öğrenci; “Türkiye’deki yemeklerin tadına alışmakta sıkıntı yaşadınız mı?” sorusuna %54,3 oranla 51 öğrenci kısmen cevabını vermiştir. Okudukları şehrin ikliminin farklı olduğunu belirten öğrenci sayısı 66 (%70,2) iken Türkiye’deki yaşam tarzının ülkelerinden farklı olduğunu düşünen öğrencilerin sayısı 51 (%54,3)dir. Buna göre öğrencilerin oryantasyon programının eksikliği, kültürel fark, iklim farkı, yaşam tarzı ve yemeklerin tadı gibi konularda sorun yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 4
Öğrencilerin Türkiye’yi Tercih Etme Nedenleri

	f	N (%)
Coğrafya	11	11,7
Din	9	9,6
Aile/Arkadaş	18	19,1
Eğitim Kalitesi	56	59,6
Toplam	94	100,0

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin 56’sının (% 59,6) Türkiye’yi tercih etme nedeni eğitim kalitesidir. 18 öğrenci (% 19,1) aile-arkadaş, 11 öğrenci (% 11,7) coğrafi konum, 9 öğrenci (% 9,6) din nedeniyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5
Öğrencilerin Burslarını En Çok Harcadıkları Alanlar

	f	N (%)
Gıda	38	40,4
Ulaşım	21	22,3
Giyim	9	9,6
Seyahat/eğlence	4	4,3
Eğitim giderleri	22	23,4
Toplam	94	100,0

Tablo 5'teki verilere göre öğrenciler burslarını en fazla gıda (%40,4) alanında harcadıklarını ifade etmişlerdir. Bunu sırasıyla eğitim (%23,4), ulaşım (%22,3), giyim (%9,6) ve seyahat/eğlence (%4,3) giderleri takip etmektedir.

Tablo 6**Öğrencilerin Türkiye'ye İlk Geldikleri Zamanlarda En Fazla Zorlandıkları Konular**

	f	N (%)
Dil	58	61,7
Sağlık	11	11,7
İkamet	20	21,3
Kültür	5	5,3
Toplam	94	100,0

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde öğrencilerin Türkiye'ye ilk geldiklerinde en fazla dil (%61,7) konusunda zorlandıkları görülmektedir. Öğrencilerin zorlandıkları diğer konular ise ikamet (%21,3), sağlık (%11,7) ve kültürdür (%5,3).

Tablo 7**Öğrencilerin Türkçe Öğreniminde En Fazla Zorlandıkları Beceri**

	f	N (%)
Anlama	17	18,1
Konuşma	35	37,2
Yazma	37	39,4
Dinleme	5	5,3
Toplam	94	100,0

Tablo 7'deki verilere göre yabancı öğrenciler, Türkçe öğreniminde en fazla yazma (% 39,4) becerisinde zorlanmaktadır. Konuşma (% 37,2), ikinci sırada yer almaktadır. Buna göre öğrenciler en az dinleme becerisinde (% 5,3) zorlanmaktadır.

Tablo 8**Arkadaş Ortamının Kimlerden Oluştuğuna Dair Sonuçlar**

	f	N (%)
Yabancı	32	34,0
Türk	7	7,4
Her ikisi	55	58,5
Toplam	94	100,0

Tablo 8'e göre yabancı öğrencilerin arkadaş ortamlarının yabancı öğrencilerden oluştuğunu belirtenler 32 kişi (% 34,0), Türk ve Türk öğrencilerden oluştuğunu belirtenler 7 kişi (% 7,4) ve hem yabancı hem Türk öğrencilerden oluştuğunu belirtenler

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Bursları Kapsamında Türkiye’de Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşadıkları Uyum Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme 341

55 kişi (% 58,5)dir. Buna göre öğrenciler yabancı ve Türk öğrencilerle arkadaşlık kurmakta sıkıntı çekmemektedirler.

Tablo 9

Öğrencilerin İklim Farklılıklarının Etkisine Yönelik Cevapları

	f	N (%)
Ulaşım	27	28,7
Hastalık	43	45,7
Diğer	24	25,5
Toplam	94	100,0

Tablo 9’deki verilere bakıldığında öğrenciler iklim farklılıklarının en çok hastalıklara (% 45,7) neden olduğunu belirtmişlerdir. Bunda öğrencilerin çoğunlukla Orta Doğu (% 38,3) ve Afrika (% 22,3) gibi sıcak iklime sahip ülkelere gelmeleri etkili olmaktadır.

Tablo 10

Yaşam Tarzlarındaki Farklılıkların Etkisine Yönelik Cevapları

	f	N (%)
Eğitim hayatı	43	45,7
Sosyal hayat	51	54,3
Toplam	94	100,0

Tablo 10’deki veriler öğrencilerin Türkiye ve kendi ülkeleri arasındaki yaşam tarzında görülen farklılıkların en çok sosyal hayatlarını (% 54,3) etkilediğini göstermektedir.

Tablo 11

Öğrencilerin Türkiye’de Yaşadıkları Sorunların Cinsiyete Göre t-testi Sonuçları

	N	Ortalama	Standart Sapma	df	t	P
Ekonomik	51	1,45	,503	92	-,805	,423
	43	1,53	,505	89,207	-,805	,423
Kültürel	51	1,63	,488	92	-,471	,639
	43	1,67	,474	90,148	-,472	,638
Dil	51	,39	,532	92	-1,268	,208
	43	,56	,734	75,109	-1,235	,221
Yaşam Tarzı	51	1,14	,960	91	-,145	,885
	42	1,17	,986	86,679	-,145	,885
Sağlık	51	,86	,664	92	-,478	,634
	43	,93	,704	87,371	-,475	,636

Öğrencilerin Türkiye’de yaşadıkları sorunlar ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bağımsız t-testi uygulanmıştır. Tablo 11’de görüldüğü üzere $p > 0,05$ değerinden büyük olduğu için öğrencilerin yaşadıkları sorunlar cinsiyet açısından değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ülkelere, yaşa ve eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde de anlamlı bir fark görülmemiştir. Öğrencilerin Türkiye’yi tercih etme nedenleri ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 12

Öğrencilerin Burslarını En Çok Harcadıkları İhtiyaç Alanlarının Yaşlarına Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arasında	238,380	4	59,595	5,097	,001
Grup içi	1040,524	89	11,691		
Toplam	1278,904	93			

p ($,001$) $< 0,05$ olduğundan öğrencilerin burslarını harcadıkları alanların yaşa göre değiştiği sonucu ortaya çıkmaktadır. 18-20 yaş arasında olanlar en fazla gıda ve ulaşımaya harcama yaparken, 21-25 yaş arası bursunu en fazla eğitim giderlerine ayırmaktadır.

Tablo 13

Öğrencilerin Burslarını En Çok Harcadıkları İhtiyaç Alanlarının Eğitim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arasında	8,056	4	2,014	4,502	,002
Grup içi	39,817	89	,447		
Toplam	47,872	93			

p ($,002$) $< 0,05$ olduğundan öğrencilerin burslarını harcadıkları alanların eğitim düzeylerine göre değiştiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Lisans ve doktora öğrencilerinin burslarını en fazla eğitim alanında harcadıkları görülmüştür. Öğrencilerin ilk geldiklerinde karşılaştıkları sorunlar ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı fark görülmemiştir.

Tablo 14

Öğrencilerin Öğrencilerin Türkçe Öğreniminde En Fazla Zorlandıkları Becerinin Ülkelerine Göre ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arasında	30,037	3	10,012	3,531	,018
Grup içi	255,208	90	2,836		
Toplam	285,245	93			

$p(,018) < 0,05$ olduğundan öğrencilerin Türkçe öğreniminde en çok zorlandıkları beceriler ülkelerine göre farklılık göstermektedir. Öğrencilerin en fazla zorlandıkları beceriler incelendiğinde yazma ve konuşma olarak belirlenmişti. Ülkelere göre baktığımızda Orta Doğu, Güney Asya ve Orta Asya ülkelerinden gelen öğrenciler okuma becerisinde daha fazla zorlanırken, Afrika’dan gelen öğrenciler yazma becerisinde daha fazla zorlanmaktadır.

5. Sonuç ve Tartışma

Katılımcıların 32,9’u 18-20 yaş arası,%41,5’i 21-25 arası, 21,4’ü 26-30 arası, 4,2’si 31-40 arasındadır. %54,3’ü erkektir ve en yüksek oranda (%38,3) Ortadoğu ülkelerinden gelmişlerdir. Katılımcıların eğitim durumları yaklaşık %41 lisans, %43 yüksek lisans ve %16 doktora’dır. Bunların % 37’si Fen Bilimleri, %61’i sosyal bilimler, %2’si diğer alanlarda eğitimlerine devam edeceklerdir.

Katılımcılar Türkiye’ye gelmeden önce kendileriyle iletişime geçildiğini, Türkiye’de öğrenim görmek konusunda bir kararsızlık yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Ancak bir oryantasyon programına katılıp katılmadıkları sorusuna %63,8 gibi yüksek bir oranda hayır yanıtı verilmiştir. Yaşanan kültürel uyum sorunları göz önüne alınarak bir yönlendirme programı ihtiyacı görülmektedir. Bunu gösteren en önemli bulgulardan biri de “Kendi ülkenizle Türkiye arasında olan kültürel farklar sizi etkiledi mi?” sorusuna %64 gibi yüksek oranda verilen evet cevabıdır. “Türklerle veya Türk arkadaşlarınızla iletişim sorunu yaşıyor musunuz?” sorusuna % 60,6; “Türkiye’deki yemeklerin tadına alışmakta sıkıntı yaşadınız mı?” sorusuna %54,3 kısmen cevabı verilirken; %70 oranında iklimin farklı olduğu belirtilmiştir. Türkiye’deki yaşam tarzının ülkelerinden farklı olduğunu ifade eden katılımcı oranı ise %54,3’tür.

Çalışmamızın en önemli bulgularından biri katılımcıların %59,6’sının Türkiye’yi tercih etme nedeni olarak eğitim kalitesini belirtmiş olmalarıdır. Bunu sırasıyla aile-arkadaş tavsiyesi, coğrafi konum ve din seçenekleri takip etmektedir.

Uluslararası Öğrencilerin Üniversite ve Ülke Seçimlerini Etkileyen Faktörler ve Üniversite Uyumlarının Araştırılması projesi kapsamında farklı illerden toplam 850 yabancı uyruklu öğrenciye yapılan anket çalışmasında öğrencilerin Türkiye’yi tercih etme nedenlerinin başında ekonomik açıdan gelişmişlik (%38,4), yükseköğrenim sağlama imkânları (%36,4), kültürel yakınlık (%32,7) gelmektedir (Ger ve diğerleri, 2017, s. 14).

Bayraktaroğlu ve Mustafayeva (2010), Sakarya Üniversitesi’nde eğitim gören yabancı öğrencilerle yaptıkları ankete dayalı çalışmaları sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel ve dini açıdan benzer değerlerin paylaşılmasından dolayı Türk öğrencilerle kolay iletişim kurdukları sonucuna ulaşmışlardır. Görüldüğü üzere eğitim ve kültür unsurları yabancı öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli etkiye sahiptir.

Katılımcılar burslarını en fazla (%40,4) gıda giderlerine harcadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim, ulaşım ve giyim bunu takip ederken en az harcama kalemi seyahat ve eğlencedir. YTB bursu kazanan lisans öğrencileri aylık 700, yüksek lisans öğrencileri 950 ve doktora öğrencileri 1400 TL almaktadır. Bunun dışında barınma, sağlık sigortası, Türkçe hazırlık, bir defaya mahsus olmak üzere gidiş-dönüş uçak bileti de YTB tarafından karşılanmaktadır (YTB, 2018). Öğrencilerin yurttaki kahvaltı yapma, öğle ve akşam yemeklerini yeme imkânları olduğu hâlde burslarının önemli kısmını gıda ihtiyaçlarını karşılamak için harcamaları, yurt yemeklerinin alıştıkları tatlılardan farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Yardımcıoğlu ve diğerlerinin 250 öğrenci ile yaptıkları anket ve mülakatta, YTB burslusu öğrenciler, Türk yemeklerine alışamadıklarından dolayı dışarda

yemek yediklerini, bu nedenle burslarının yetmediğini belirtmişlerdir. Buna göre öğrencilerin ekonomik sıkıntılarının başında gıdaya yaptıkları harcama gelmektedir (2017, s. 237).

Türkiye'ye gelen yabancı öğrenciler en çok dil konusunda (%60) zorlandıklarını belirtmişlerdir. Yabancı bir ülkede bilmedikleri bir dilin konuşulduğu ortamda bu sorunu yaşamaları doğaldır. Öğrencilerin dil becerilerinden en çok üretime dönük olanlarda zorlandıkları görülmektedir. En çok %39,4 ile yazma ve %37,2 ile konuşmada zorlanmaktadırlar.

Ger ve diğerlerinin yaptıkları araştırma sonuçlarına göre giriş, başlangıç ve orta seviyede Türkçe konuşabilen uluslararası öğrenciler, üniversitedeki sosyal ve kültürel faaliyetlerin kendilerini çok yönlü geliştirmelerine katkı sağladığını düşünürken, ileri düzeyde Türkçe konuşabilen uluslararası öğrenciler, bu faaliyetlerin kendilerine çok yönlü katkı sağladığını düşünmemektedirler (2017, s. 41). Kesten ve diğerlerinin (2010), eğitim fakültesinde öğrenim gören 15 yabancı uyruklu öğrenci ile yaptıkları yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sonuçlarına göre katılımcıların Türkçeye yeterince hâkim olamayışlarının, okuduğunu anlama becerisini de olumsuz etkilediği, öğrencilerin derslere ilişkin yaşadıkları sorunların büyük ölçüde Türkçelerinin yetersiz olmasından kaynaklandığı, en az sorun yaşadıkları becerinin dinleme olduğu görülmüştür (2010, s. 65-66). Dinleme becerisinin en az zorlandıkları alan olması, araştırma sonuçlarımızla da örtüşmektedir.

Araştırmada yer alan katılımcılar, Türkçe konuşmada zorlandıklarını söylemelerine rağmen arkadaş ortamlarının hem Türk hem yabancılardan oluştuğunu belirtmişlerdir. Ger ve diğerlerinin araştırma sonuçları, Türkçe düzeyleri ve arkadaş etkisi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Buna göre öğrencilerin Türkçe konuşma düzeyi arttıkça uluslararası öğrenciler üzerinde Türkiye'deki arkadaşlarının desteklerinin olumlu anlamda arttığı, ancak ileri seviyede Türkçe konuşan uluslararası öğrencilerin öğretimlerinde arkadaş desteğinin öğretimlerinde daha az etkili olduğu görülmüştür (2017, s.41).

Öğrencilerin dil sorunundan sonra en fazla sıkıntı yaşadıkları konu ikamettir. İkamet konusunda zorlandığını belirten öğrenci oranı %21,3'tür. İkamet alma konusundaki bürokratik işlemlerin uzun sürmesi, öğrencilerin yurt-kurs kaydı veya ev kiralama gibi konularda sıkıntı yaşamalarına sebep olmaktadır.

İklim farklılığının hastalıklara sebep olduğu belirtilirken bu konuda en çok sıcak iklimlerden gelen öğrencilerin sıkıntı çektikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar yaşam tarzından kaynaklı farklılıkların ise en çok sosyal hayatlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Ger ve diğerleri, çalışmalarında uluslararası öğrencilerden Ankara alt bölgesinde öğrenim görenlerin araştırmada belirtilen ölçek maddelerine vermiş oldukları olumlu puanlamanın yüksek olduğunu belirtmektedirler. Bu durumu, Ankara'nın Türkiye'nin başkenti olmasından dolayı, diğer ülkelerce tanınmış ve kaliteli üniversiteleri barındırdığı düşüncesi ile ilişkilendirmektedirler (2017, s. 48).

T-testi ve Anova sonuçlarına göre öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ülkelere, yaşa ve eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark görülmemiştir. Öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri ile bağımsız değişkenler arasında da anlamlı bir fark görülmemiştir.

6. Öneriler

1. YTB bursu kapsamında ülkemize gelen yabancı öğrencilerin bir oryantasyon programına tabi tutulmaları oldukça faydalı olacaktır. Gerek ülkemizin kültürü gerekse yemek, iklim, yaşam tarzı gibi konularda verilecek ön bilgiler ve yapılacak yönlendirmeler onları olumlu etkileyecek, önyargılarını azaltacak ve motivasyonlarını arttıracaktır.
2. Uygulanacak yönlendirme programlarına Türk öğrenciler ve Türkiye’de öğrenimine devam eden yabancı öğrenciler dâhil edilmelidir. Bu, ülkemize henüz gelmiş misafir öğrencilerin uyum sürecini çok daha kolay atlatmasına yardım edecek, kaygılarını azaltacaktır. Ayrıca öğretim elemanları da danışman olarak sürece dâhil olmalıdır.
3. Yalnızlık, yabancılık hissi duyan ve bulunduğu ortama aidiyet sorunu yaşayan öğrenciler için sosyal ve kültürel geziler gibi ders dışı etkinlikler planlanmalıdır.
4. Öğrencilerin burs başlama takvimi, sağlık hizmetlerine ulaşımı, ikamet alma, yurda yerleşme, üniversite kaydı vb. sorunları için pratik çözümler geliştirilmelidir. Bu işlemler ne kadar hızlı yapılırsa öğrenci kendini o kadar evinde hissedecektir. Üniversiteler, YÖK, YTB gibi kurumlar ortak stratejiler geliştirmelidir.
5. TÖMER Merkezlerinde veya diğer kurumlarda derslere giren öğretim elemanları asgari öğretici yeterliliklerine sahip kişiler olmalıdır. Sınıf içindeki iletişimin birçok sorunu başlamadan çözeceği unutulmamalıdır.
6. Dinî, politik veya kültürel çatışmalar dünyanın birçok bölgesinde mevcuttur. Bu durumlar öğrencilere yansıtılmamalı; oluşabilecek sıkıntılar baştan tahmin edilerek önlenmelidir.
7. Aynı ülkelerden gelen öğrencilerin bir merkezde veya bir sınıfta toplanması yerine farklı ülke ve kültürlerden gelen öğrencilerin karmasıyla gruplar oluşturulması, uyum sürecini hızlandırıcı bir unsur olacaktır.
8. Misafir öğrencilerin inançları, kıyafetleri, yemekleri gibi kendi kültürel unsurlarını rahatça yaşayabilecekleri ortamlar onlara sunulmalıdır. Kendilerini dışlanmış veya ayrımcılığa mazur kalmış hissettirilmemelidir.
9. Gerek kültürel gerekse ekonomik anlamda ilerlemenin önemli göstergelerinden biri ülkedeki uluslararası öğrencilerdir. Onların sorunlarını çözmenin aynı zamanda ülkemizin gelişimine bir hizmet olduğu unutulmamalıdır.

Kaynakça

- AOÖÇ (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi: öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü. Frankfurt: Almanya.
- Bayraktaroğlu, S., Mustafayeva, L. (2010), Türk yüksek öğretim sistemi ve Türk dünyası ilişkileri: Sakarya Üniversitesi’nde eğitim gören yabancı uyruklu öğrenciler örneği, *Journal of Azerbaijani Studies*, 12 (1-2), s. 284-292.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Can, N. (1996), Türkiye’de yüksek öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sorunları ve örgütsel yapı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (7), s.503-512.
- EDIF (2013). *Education indicators in focus*, July, 5, s.1.
- Ger, A. M., Ertepinar, H., Sayı, A. K., Suna, H. T., Türk, Z., Akdemir, Z. G. (2017). *Uluslararası öğrencilerin üniversite ve ülke seçimini etkileyen faktörler*. Ankara: CB Basımevi.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- KB (T.C. Kalkınma Bakanlığı) (2014). Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi hâline getirilmesi araştırma projesi. Kalkınma Araştırma Merkezi, Ekim 2014.
- Kesten, A., Kiroğlu, K., Elma, C. (2010), Language and education problems of international students in Turkey, *Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24: 65-85.
- Kumcağız, H, Dadashzadeh, R., Alakuş, K. (2016). Ondokuz Mayıs Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf düzeylerine göre yaşadıkları sorunlar, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2): 37-50.
- OECD (2017). Education at a glance 2017. Erişim Tarihi: 28.08.2018.
https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2017_eag-2017-en#page289
- Özoğlu, M., Gur, B. S., Coşkun, İ. (2012). *Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de uluslararası öğrenciler*. Ankara: Seta Yayınları.
- Yardımcıoğlu, F., Beşel, F. Savaşan, F. (2017).) Uluslararası öğrencilerin sosyo-ekonomik problemleri ve çözüm önerileri (Sakarya Üniversitesi örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1): 203-254.
- YÖK (2017). *Yükseköğretimde uluslararasılaştırma strateji belgesi 2018-2022*. Yükseköğretim Kurulu: Ankara.
- YTB (2018). Türkiye Bursları. Erişim tarihi: 28.08.2018.
<https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari>.